

Kenmerken van docenten en training van differentiatie en de invloed hiervan op de attitude tegenover inclusief onderwijs.

Student: S. Zaoudi (s4126238)

Begeleider: dr. W.E. Kupers

Tweede beoordelaar: dr. N. Frans

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen (PABA-A412)

Juni 2022

Abstract

Much research has been done on teachers' attitudes toward inclusive education. However, there are many studies with a different outcome. For example, some studies have found that there wasn't a relation between gender and teachers' attitudes. On the other hand, some studies showed that there was a relation between gender and teachers' attitudes. This quantitative study will examine characteristics of teachers and their influence on teachers' attitudes towards inclusive education. Gender, work experience and training of differentiation were considered in this research. Using an online questionnaire, data was collected from 180 teachers active in secondary education in the Netherlands. Key findings established that there was indeed a relation between gender and teachers' attitudes toward inclusive education. Female teachers were more positive towards inclusive education than male teachers. The results showed that there was a small difference between teachers with less work experience as a teacher and teachers with more work experience as a teacher. Teachers with less work experience as a teacher, were more positive towards inclusive education than teachers with more work experience as a teacher. However, this small difference wasn't significant. The results also showed that there was a small difference between teachers without a training and teachers who had followed a training of differentiation. Teachers without a training were more positive towards inclusive education than teachers who had followed a training of differentiation. However, this small difference wasn't significant. The aim of the study was to clarify which characteristics influence teachers' attitudes towards inclusive education. This research has contributed to the literature on teachers' attitudes. A follow-up study could further investigate other characteristics that may influence teachers' attitudes toward inclusive education.

Inleiding

Inclusief onderwijs houdt in dat kinderen met beperkingen in het reguliere onderwijs les krijgen (Turnbull, 1995). Inclusief onderwijs wordt gedefinieerd in de Salamanca Verklaring (UNESCO, 1994) en verwijst naar scholing waarin alle kinderen, inclusief kinderen met ernstige beperkingen, toegang hebben tot regulier onderwijs met behulp van adequate ondersteuning. Deze adequate ondersteuning houdt bijvoorbeeld in dat leerlingen met speciale behoeften voor delen van de schooldag kunnen worden teruggetrokken om intensieve interventieprogramma's te volgen door een gespecialiseerde ondersteunende docent (Forlin, 2006).

In Nederland is per 1 augustus 2014 de Wet op Passend Onderwijs ingegaan. Passend onderwijs houdt in dat scholen aan alle leerlingen een passende plek moeten bieden. De passende plek bevindt zich het liefst binnen het reguliere onderwijs, maar anders binnen het speciaal onderwijs. Ook aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben wordt een passende plek geboden. Wanneer een school hiertoe onvoldoende mogelijkheden heeft, zijn zij verantwoordelijk voor het vinden van een school die wel extra ondersteuning kan bieden (Hofstetter & Bijtstra, 2014). De centrale overheid bepaalt met de nieuwe Wet op Passend Onderwijs niet meer wie welke ondersteuning krijgt. Dit wordt bepaald door de regionaal georganiseerde samenwerkingsverbanden. Deze regionaal georganiseerde samenwerkingsverbanden worden gevormd door de schoolbesturen van de regio (Ledoux, et al. 2020). Op deze manier wordt de ondersteuning geregeld voor leerlingen die dat nodig hebben.

Onder attitude wordt in dit onderzoek een gezichtspunt van een individu ten opzichte van een bepaald 'object' verstaan (Gall, et al. 1996). Specifiek wordt er in dit onderzoek gekeken naar de attitude van docenten tegenover inclusief onderwijs. Er kan bij attitude onderscheid gemaakt worden tussen de affectieve en de cognitieve component. Hierbij is de affectieve component meer gebaseerd op emoties en de cognitieve component is meer gebaseerd op overtuigingen. De attitude van iemand wordt dus meer bepaald door de affectieve component of door de cognitieve component (Verplanken, et al. 1998).

Docenten kunnen het inclusief onderwijs laten slagen door een positieve attitude te hebben tegenover inclusief onderwijs (De Boer, et al. 2011). The theory of planned behavior gaat er namelijk vanuit dat de attitude van invloed is op gedrag dat in een bepaalde situatie wordt vertoond (Knauder en Koschmieder, 2019). Dus hoe positiever de attitude, hoe sterker de intenties van een individu zullen zijn om het gedrag uit te voeren. De intenties om verschillende soorten gedrag uit te voeren kunnen dus worden voorspeld vanuit de attitudes.

Deze intenties kunnen in combinatie met de waargenomen gedragsbeheersing een aanzienlijk deel van de variantie in feitelijk gedrag verklaren (Ajzen, 1991). De attitude van docenten zou een indirecte invloed op individuele leerlingbegeleiding kunnen hebben. Een positieve attitude vanuit de docent heeft een positief effect op de intentie om de leerling te steunen en uiteindelijk ook op het gedrag. Een positieve attitude ten opzichte van individuele leerlingbegeleiding zorgt voor een hoge mate van bereidheid om deze individuele leerlingbegeleiding te implementeren. Deze individuele leerlingbegeleiding kan alleen door de docent worden beïnvloed (Knauder en Koschmieder, 2019). Docenten zijn over het algemeen negatief of onbeslist in hun opvattingen tegenover inclusief onderwijs. Docenten beoordelen zichzelf als niet goed geïnformeerd over het opleiden van kinderen met speciale behoeften. Ook voelen docenten zich niet competent genoeg en hebben ze weinig vertrouwen in het lesgeven aan leerlingen met speciale behoeften. Bovendien zouden docenten leerlingen met speciale behoeften vaker afwijzen dan normaal ontwikkelde kinderen (De Boer, et al. 2011).

In dit onderzoek zal het gaan over docenten en hun attitude ten opzichte van inclusief onderwijs. Bepaalde kenmerken kunnen hierbij invloed hebben op de attitude van docenten tegenover inclusief onderwijs. Met behulp van deze kenmerken kunnen de verschillen tussen docenten worden verklaard. Specifiek wordt er in dit onderzoek gekeken naar de invloed van kenmerken van docenten en training van differentiatie en hun attitude tegenover inclusief onderwijs.

Er zijn geen eenduidige conclusies over of er verschillen zijn tussen mannelijke en vrouwelijke docenten en hun attitude tegenover inclusief onderwijs. In het onderzoek van Saloviita (2020) is er sprake van een klein verschil tussen mannelijke en vrouwelijke docenten. Vrouwelijke docenten hebben hierbij een positievere attitude tegenover inclusief onderwijs dan mannelijke docenten. Echter, het onderzoek van Bhatnagar en Das (2014) laat zien dat mannelijke docenten juist positiever zijn tegenover inclusie voor leerlingen met speciale behoeften vergeleken met vrouwelijke docenten. Daarentegen laat het onderzoek van Parasuram (2006) geen significant verschil zien tussen mannelijke en vrouwelijke docenten. Ook uit het onderzoek van Chhabra, et al. (2010) blijkt er geen verschil te zijn tussen mannelijke en vrouwelijke docenten. Vrouwelijke docenten lijken meer vertrouwen te hebben in hun competentie als docent, aangezien zij minder behoefte hebben aan voorbereiding om de diversiteit van hun studenten met een beperking aan te pakken en inclusief onderwijs te bevorderen (Triviño-Amigo, et al. 2022). Tijdens het onderzoek van Alghzao en Naggar Gaad (2004) is gebleken dat vrouwelijke docenten relatief gevoeliger termen gebruikten

tijdens het interview zoals 'kinderen met een handicap' of 'minder bekwame kinderen'. Mannelijke docenten gebruikten daarentegen meer ongevoelige en relatief negatieve termen zoals 'gehandicapt' of zelfs 'dom'. Uit het onderzoek van Alghzaou en Naggar Gaad (2004) is dan ook gebleken dat mannelijke docenten een minder positieve attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan vrouwelijke docenten.

Er zijn geen eenduidige conclusies of het hebben van meer of minder werkervaring als docent zorgt voor een positievere of negatievere attitude tegenover inclusief onderwijs. Docenten met minder dan 10 jaar werkervaring hebben een positievere attitude tegenover leerlingen met speciale behoeften in hun klas dan docenten met meer dan 10 jaar werkervaring (Bhatnagar en Das, 2014). Bovendien is gebleken uit het onderzoek van Glaubman en Lifshitz (2001) dat docenten met minder werkervaring (1 tot 10 jaar) een positievere attitude hebben dan docenten met meer werkervaring (meer dan 11 jaar) ten aanzien van inclusief onderwijs. Echter, naarmate docenten meer dan 12 jaar werkervaring hebben zijn zij positiever tegenover inclusief onderwijs. Docenten met minder werkervaring zijn negatiever tegenover inclusief onderwijs (Alghazo en Naggar Gaad, 2004). Het verschil in attitude ten opzichte van werkervaring kan volgens het onderzoek van Alghazo en Naggar Gaad (2004) mogelijk komen doordat jonge docenten nog geen ervaring hebben met kinderen met een beperking in de klas. Echter, uit dat onderzoek blijkt ook dat jonge docenten met weinig werkervaring tijdens hun opleiding misschien al te maken hebben gehad met inclusief onderwijs en daarom zouden zij juist positiever zijn tegenover inclusief onderwijs.

Training in speciale behoeften is een belangrijk punt voor docenten als een vereiste voor succesvolle implementatie van inclusief onderwijs (Odongo en Davidson, 2016). Echter, er zijn geen eenduidige conclusies of het wel of niet hebben gehad van een training van differentiatie zorgt voor een positievere of negatievere attitude tegenover inclusief onderwijs. Docenten met training over een lange termijn zijn positiever tegenover inclusief onderwijs dan docenten die geen training hebben gehad. Deze training houdt in dat de docenten onder andere een cursus volgen over speciale behoeften (Avramidis en Kalyva, 2007). Ook wordt de attitude van docenten beïnvloed door de hoeveelheid informatie en kennis die ze hebben over inclusief onderwijs (Batsiou, et al. 2008). Dit blijkt ook uit de Contact Theory (Allport, 1954). Hierbij wordt ervan uitgegaan dat er een positievere attitude is wanneer er meer informatie beschikbaar is (Rademaker, et al. 2020). Bovendien is uit het onderzoek van Lifshitz, et al. (2004) gebleken dat docenten na een cursus over inclusief onderwijs hierover een positievere attitude kregen. Echter, uit het onderzoek van Wilkins en

Nietfeld (2004) is geen significant verschil gevonden tussen wel een training krijgen en niet een training krijgen.

Ondanks dat er veel onderzoek is gedaan naar de attitude van docenten, zijn veel onderzoeken tegenstrijdig aan elkaar. De conclusies van veel onderzoeken komen niet met elkaar overeen. Het is daarom ook relevant om hier nog een onderzoek naar te doen om zo een helder beeld te krijgen. Wanneer bekend is welke kenmerken van invloed zijn op de attitude van docenten kan dit ervoor zorgen dat docenten hier ook bewust van gaan worden. Dit kan ervoor zorgen dat docenten wellicht een positievere attitude krijgen tegenover inclusief onderwijs. Wanneer docenten een positievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs, heeft inclusief onderwijs mogelijk een betere kans van slagen. De focus in dit onderzoek zal dan ook liggen op of er kenmerken van docenten zijn, die invloed hebben op de attitude tegenover inclusief onderwijs. Hierbij zal gekeken worden naar mogelijke verschillen die voor een positievere of negatievere attitude tegenover inclusief onderwijs zorgen.

Huidig onderzoek

In het huidige onderzoek is de hoofdvraag; ‘In hoeverre spelen kenmerken van docenten en training van differentiatie een rol in de attitude tegenover inclusief onderwijs?’ De deelvragen hierbij zijn:

- Is er een verschil tussen mannelijke en vrouwelijke docenten en hun attitude tegenover inclusief onderwijs?
- Is er een verband tussen het aantal jaren werkervaring als docent en hun attitude hierbij tegenover inclusief onderwijs?
- Is er een verschil in het wel of niet hebben gevolgd van een training van differentiatie voor docenten en hun attitude hierbij tegenover inclusief onderwijs?

Hypotheses

In dit onderzoek wordt de attitude van docenten tegenover inclusief onderwijs bestudeerd aan de hand van een aantal kenmerken. Zo wordt er gekeken naar geslacht, werkervaring en training van differentiatie. Aan de hand van de bevindingen hierboven kunnen een aantal hypothesen gesteld worden. De eerste hypothese is dat er geen verschil zal zijn tussen mannelijke en vrouwelijke docenten en hun attitude tegenover inclusief onderwijs. De tweede hypothese is dat docenten met minder werkervaring een positievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan docenten met meer werkervaring. Tot slot is de derde hypothese dat docenten die wel een training hebben gevolgd over differentiatie een

positievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan docenten die geen training hebben gevolgd.

Methode

Onderzoeksdesign en procedure

Kwantitatief cross-sectioneel onderzoek is uitgevoerd om antwoord te geven op de vraag in hoeverre kenmerken van docenten en training van differentiatie een rol spelen in de attitude tegenover inclusief onderwijs. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van reeds verzamelde data. De data is verzameld met behulp van een online vragenlijst via Qualtrics. Het invullen van deze vragenlijst duurde ongeveer 15 minuten. Er waren van deze vragenlijst 18 vragen relevant voor dit onderzoek.

Participanten

De doelpopulatie in dit onderzoek zijn docenten van het voortgezet onderwijs in Nederland. De participanten zijn docenten die lesgeven in zowel de onder- als bovenbouw van het voortgezet onderwijs. De vragenlijst is uitgezet in 2018 en 2019 en online verspreid via social media. De respondenten zijn verworven door de vragenlijst te verspreiden via social media en het eigen netwerk van de onderzoekers. Voorafgaand aan de vragenlijst is er eerst om toestemming gevraagd en is er de nodige informatie gegeven aan de respondenten over het onderzoek. Hierbij is ook verteld dat de deelname aan dit onderzoek volledig vrijwillig is en dat de data anoniem verwerkt zal worden.

In totaal hebben 284 respondenten de vragenlijst ingevuld. Hiervan hadden 180 respondenten de vragenlijst volledig ingevuld en daarom is ervoor gekozen om de overige 104 respondenten niet mee te nemen in dit onderzoek. Van de 180 respondenten deden 38 mannen (21,1%) en 142 vrouwen (78,9%) mee aan dit onderzoek. De leeftijd van de respondenten varieerde tussen de 21 en 60+ jaar. De grootste groep hierbij was tussen de 31 en 40 jaar oud (28,3%). Zie hieronder tabel 1 met een overzicht van de verschillende leeftijden. In tabel 1 is ook de werkervaring in jaren te zien als docent. Hierbij heeft de grootste groep 6 t/m 10 jaar werkervaring (24,4%). De meeste respondenten waren leerkrachten met een tweedegraads onderwijsbevoegdheid (67,8%).

Tabel 1*Leeftijd van docenten en jaren werkervaring als docent*

Leeftijd van docenten			Jaren werkervaring als docent		
21-30 jaar	45	25%	0 t/m 5 jaar	43	23,9%
31-40 jaar	51	28,3%	6 t/m 10 jaar	44	24,4%
41-50 jaar	43	23,9%	11 t/m 15 jaar	24	13,3%
51-60 jaar	34	18,9%	16 t/m 20 jaar	29	16,1%
60+ jaar	7	3,9%	Meer dan 20 jaar	40	22,2%
Totaal	180	100%	Totaal	180	100%

Instrumenten

De onderzochte variabelen in dit onderzoek zijn: geslacht, werkervaring en training van differentiatie ten opzichte van de attitude tegenover inclusief onderwijs.

Geslacht. Aan de hand van de vraag: ‘Wat is uw geslacht?’, is er bepaald wat voor geslacht iemand heeft. Dit is gecategoriseerd aan de hand van twee categorieën, namelijk; man of vrouw.

Werkervaring. Aan de hand van de vraag: ‘Hoeveel jaren werkervaring heeft u als docent?’, is er bepaald hoeveel werkervaring iemand heeft als docent. Hierbij kon er gekozen worden uit 5 categorieën. De categorieën hierbij waren; 0 t/m 5 jaar, 6 t/m 10 jaar, 11 t/m 15 jaar, 16 t/m 20 jaar en tot slot meer dan 20 jaar werkervaring.

Training van differentiatie. Aan de hand van de vraag: ‘Heeft u specifieke training gevolgd rondom differentiatie?’, is er bepaald of iemand een training van differentiatie heeft gevolgd of niet. Deze vraag is gecategoriseerd aan de hand van twee categorieën, namelijk; ja of nee.

Attitude inclusief onderwijs. Dit is in de vragenlijst onderzocht aan de hand van 12 stellingen over de attitude tegenover inclusief onderwijs. Deze variabele is gebaseerd op de Multidimensional Attitudes Towards Inclusive Education Scale (MATIES, Mahat, 2008). Bij deze stellingen kon er antwoord worden gegeven aan de hand van een 6-punts likertschaal, met als uitersten ‘sterk mee eens’ en ‘sterk mee oneens’. Hierbij waren er 6 stellingen die de attitude tegenover inclusief onderwijs meten met een cognitieve component en de andere 6 stelling volgens de affectieve component. Bij de cognitieve component horen stellingen als: ‘Ik vind dat passend onderwijs academische vooruitgang van alle leerlingen mogelijk maakt, ongeacht hun bekwaamheden’. Bij de affectieve component horen stellingen als: ‘Ik raak

gefrustreerd als ik moeizaam communiceer met leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte’.

De affectieve component is toegankelijker dan de cognitieve component (Verplanken, et al. 1998). Uit het onderzoek van Fazio, et al. (1982) blijkt dat attitudes die sneller toegankelijk zijn, sterker zijn gerelateerd aan het daadwerkelijke gedrag. In dit onderzoek is er dan ook voor gekozen om alleen naar de 6 stellingen te kijken die bij de affectieve component horen. De cronbach's alpha had hierbij een waarde van .773, dit is een goede waarde voor de betrouwbaarheid. Hierdoor hoeft er niet een item weggelaten te worden van de affectieve component.

Analyse

De data zal door middel van SPSS geanalyseerd worden. Ten eerste zal in worden gegaan op de beschrijvende statistiek. Hierbij zullen tabellen worden weergegeven. Ten tweede zal worden gekeken of er is voldaan aan de modelassumpties. Tot slot zal in worden gegaan op de inferentiële statistiek. Hierbij zal voor de verschillende deelvragen een verschillende toets worden uitgevoerd.

De eerste deelvraag: ‘Is er een verschil tussen mannelijke en vrouwelijke docenten en hun attitude tegenover inclusief onderwijs?’ zal worden onderzocht aan de hand van een t-toets. Hierdoor kan er gekeken worden of er een significant verband is tussen de variabele geslacht en de attitude tegenover inclusief onderwijs. Vervolgens zal middels het intercept dat hoort bij de variabele geslacht worden gekeken of mannelijke of vrouwelijke docenten hoger of lager scoren tegenover inclusief onderwijs. De tweede deelvraag: ‘Is er een verband tussen het aantal jaren werkervaring als docent en hun attitude hierbij tegenover inclusief onderwijs?’, zal worden onderzocht aan de hand van een regressieanalyse. Hiermee zal worden gekeken of er een significant verband is tussen werkervaring en de attitude tegenover inclusief onderwijs. Aan de hand van het intercept zal worden gekeken of docenten met meer werkervaring hoger of lager scoren tegenover inclusief onderwijs. De derde deelvraag: ‘Is er een verschil in het wel of niet hebben gevolgd van een training van differentiatie voor docenten en hun attitude hierbij tegenover inclusief onderwijs?’ zal ook worden onderzocht aan de hand van een t-toets. Hiermee wordt er gekeken of er een significant verband is tussen training van differentiatie en attitude tegenover inclusief onderwijs. Hierbij wordt ook aan de hand van het intercept gekeken of het volgen van een training zorgt voor een hogere of lagere score tegenover inclusief onderwijs.

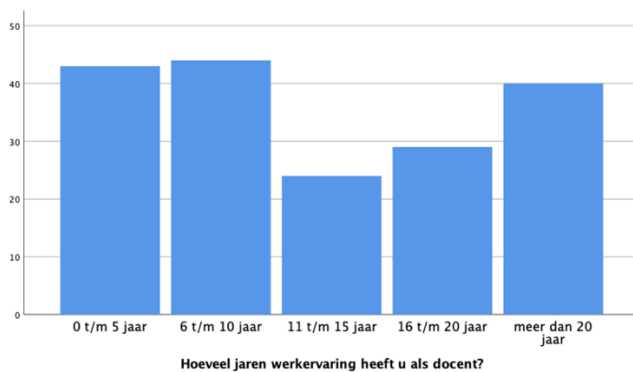
Resultaten

Beschrijvende statistiek

Van de 180 respondenten deden er 38 mannen (21,1%) en 142 vrouwen (78,9%) mee aan dit onderzoek. De leeftijd van de respondenten varieerde tussen de 21 en 60+ jaar. De grootste groep hierbij was tussen de 31 en 40 jaar oud (28,3%). In figuur 1 is het aantal jaren werkervaring te zien als docent. Hierbij heeft de grootste groep 6 t/m 10 jaar werkervaring (24,4%). De meeste respondenten waren leerkrachten met een tweedegraads onderwijsbevoegdheid (67,8%). De grootste groep docenten heeft geen specifieke training rondom differentiatie gevolgd (63,9%). De overige docenten (36,1%) hadden wel een specifieke training rondom differentiatie gevolgd.

Figuur 1

Aantal jaren werkervaring als docent

Modelassumpties

Voor het uitvoeren van de regressieanalyse worden er een aantal modelassumpties gecontroleerd. Zo wordt er gekeken naar de onafhankelijke observaties, lineariteit, normaliteit van de residuen en homoscedasticiteit. Wanneer er niet voldaan wordt aan een assumptie zullen de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

Onafhankelijke observaties. De data voor dit onderzoek is online verkregen via een anonieme eenmalige vragenlijst. Hierbij kan er vanuit worden gegaan dat de respondenten individueel de vragenlijst hebben ingevuld en dat zij hierbij geen invloed op elkaar hebben uitgeoefend. Deze assumptie mag dan ook worden aangenomen.

Lineariteit. Wanneer er in dit onderzoek gekeken wordt naar de lineariteit tussen de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele, kan dit alleen voor de variabele 'jaren werkervaring als docent' worden bekeken. De andere twee onafhankelijke variabelen van dit onderzoek 'training' en 'geslacht' zijn categorische variabelen en daarom kan je aan de hand van een scatterplot niet kijken naar de lineariteit. Er ontstaat dan namelijk een scatterplot waar je niet veel uit kan halen en dat ook niet relevant is. In figuur 2 is de scatterplot te zien

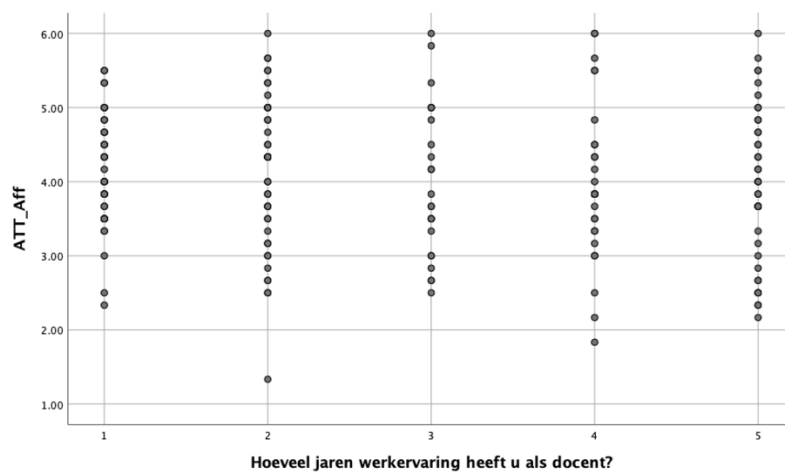
van de variabele werkervaring als docent tegenover de affectieve attitude. Er is hierbij geen verband te zien, hierdoor kan niet gesteld worden dat de assumptie lineariteit is geschonden.

Normaliteit van de residuen. In figuur 3 is de normaliteit van de residuen te zien. Er lijkt hierbij sprake te zijn van normaliteit van de residuen. Deze assumptie mag dan ook worden aangenomen.

Homoscedasticiteit. In figuur 4 lijkt er sprake te zijn van homoscedasticiteit. De afstand tussen de residuen is overal ongeveer gelijk. Er is sprake van een residu met constante variantie. Deze assumptie mag dan ook worden aangenomen.

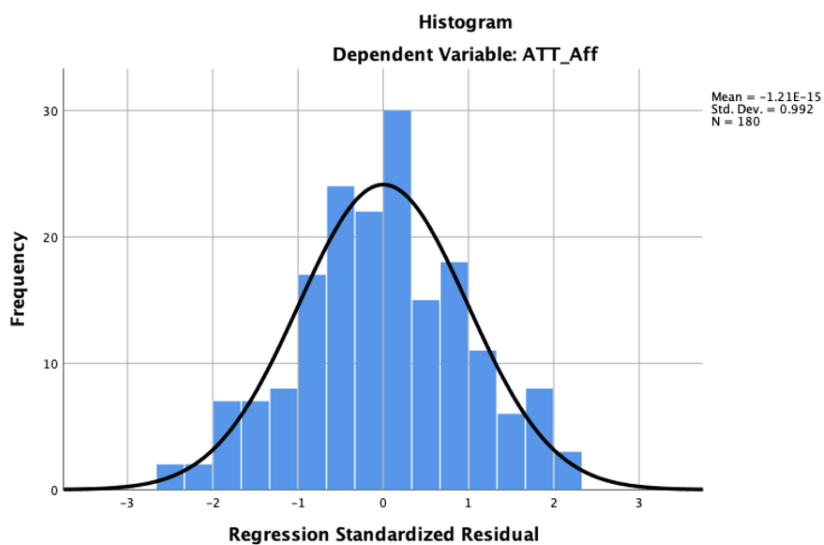
Figuur 2

Scatterplot 'jaren werkervaring als docent' tegenover 'affectieve attitude'

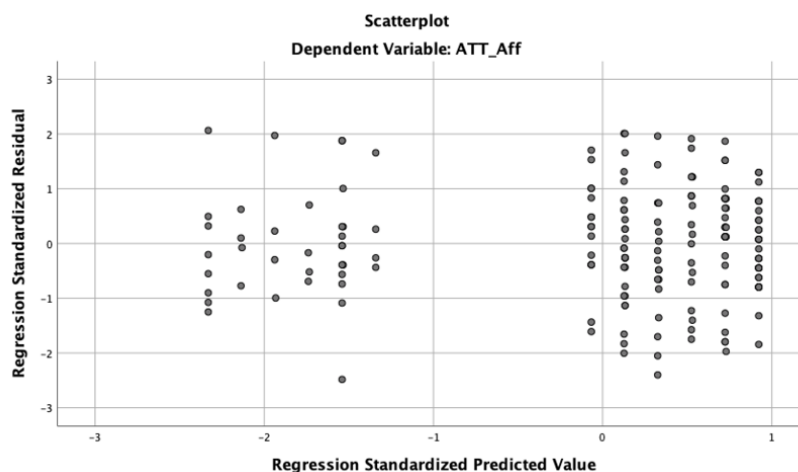
Figuur 3

Normaalverdeling gestandaardiseerde residuen tegen de afhankelijke variabele 'affectieve attitude'

Figuur 4

Gestandaardiseerde residuen afgezet tegen de afhankelijke variabele 'affectieve attitude'

In tabel 2 is de chi-kwadraattoets uitgevoerd voor alle variabelen om te kijken of er sprake is van multicollineariteit. In de tabel is te zien dat er sprake is van multicollineariteit tussen de variabele werkervaring als docent en training van differentiatie. Deze variabelen correleren dus met elkaar. Hierdoor is enige voorzichtigheid geboden bij deze variabelen.

Tabel 2

Chi-kwadraattoets

Variabelen	Pearsons Chi-Square
Geslacht*werkervaring	0.243
Geslacht*training	0.627
Werkervaring*training	< 0.001*

* $p < .05$

Inferentiële statistiek

In dit onderzoek zal er met een significantieniveau van $\alpha = 0.05$ worden gekeken naar welke variabelen mogelijke voorspellers zijn.

Geslacht. Voor de variabele geslacht is er een t-toets uitgevoerd om te zien of er sprake is van een significant verband tussen geslacht en de attitude van docenten. In tabel 3 is te zien dat er uit de t-toets voor onafhankelijke groepen een significant verband blijkt ($t = -2.972, p = .003$). Het 95%-betrouwbaarheidsinterval ligt hierbij tussen de $[-.861$ en $-.174]$,

hier bevindt zich geen 0 in en dus duidt dit wederom op een significant verband (tabel 3). Het 95%-betrouwbaarheidsinterval betekent hierbij dat de verschillscore tussen mannelijke en vrouwelijke docenten tussen de $[-.861$ en $-.174]$ ligt. Hieruit blijkt dus dat de variabele geslacht een mogelijke voorspeller is voor de afhankelijke variabele (attitude tegenover inclusief onderwijs). Het gemiddelde van mannelijke docenten lag net iets lager ($M = 3.45$, $SD = 0.947$) dan het gemiddelde van vrouwelijke docenten ($M = 4.162$, $SD = 0.954$). De Cohen's d heeft hierbij een waarde van $.544$, dit duidt op een middelgroot positief effect. Het significante resultaat heeft een middelgrote praktische relevantie. In tabel 4 is te zien dat vrouwelijke docenten 0.536 hoger scoren tegenover inclusief onderwijs dan mannelijke docenten. Dit laat zien dat vrouwelijke docenten over het algemeen een positievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan mannelijke docenten.

Werkervaring. Voor de variabele aantal jaren werkervaring als docent is er een regressieanalyse uitgevoerd om te zien of er sprake is van een significant verband tussen werkervaring en attitude tegenover inclusief onderwijs. In tabel 3 is te zien dat er uit de regressieanalyse geen sprake is van een significant verband ($t = -1.122$, $p = .264$). De Pearson Correlatie hierbij is $-.084$. Deze waarde bevindt zich dicht bij de 0, dit zou betekenen dat er een hele kleine negatieve samenhang is. Echter, is er geen significant verband gevonden tussen aantal jaren werkervaring als docent en de attitude tegenover passend onderwijs en hierdoor is er geen sprake van enige samenhang. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval heeft hierbij een waarde tussen de $[-0.356$ en $0.098]$ (tabel 3). Binnen deze waarde ligt een 0 en dus laat dit ook zien dat er geen significant verband is. De variabele aantal jaren werkervaring als docent is dus geen mogelijke voorspeller voor de afhankelijke variabele (attitude tegenover inclusief onderwijs). De R^2 die hierbij hoort heeft een waarde van $.007$. De R^2 is een schatting van de modelfit in de populatie. Met deze analyse wordt dan ook een zwakke schatting gemaakt van de modelfit in de populatie. Uit tabel 4 kan worden opgemaakt dat het hebben van meer werkervaring als docent zorgt voor een negatievere attitude tegenover inclusief onderwijs (-0.045) dan het hebben van minder werkervaring als docent.

Training van differentiatie. Voor de variabele training van differentiatie is er een t-toets uitgevoerd om te zien of er een significant verband is tussen de variabele training van differentiatie en de attitude tegenover inclusief onderwijs. In tabel 3 is te zien dat er uit de t-toets voor de onafhankelijke variabele geen significant verband blijkt ($t = -0.732$, $p = .465$). Het 95%-betrouwbaarheidsinterval ligt hierbij tussen de $[-.409$ en $.188]$, de waarde 0 ligt hier in en dus laat dit ook zien dat er geen significant verband is. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval betekent hierbij dat de verschillscore tussen het wel of niet hebben

gevolgd van een training tussen de [.409 en .188] ligt. Training van differentiatie is geen mogelijke voorspeller voor de afhankelijke variabele (attitude tegenover inclusief onderwijs). Het gemiddelde van het wel hebben gevolgd van training lag net iets lager ($M = 3.982$, $SD = 0.897$) dan het gemiddelde van het niet hebben gevolgd van een training ($M = 4.093$, $SD = 1.016$). De Cohen's d heeft hierbij een waarde van .116, dit laat een klein effect zien. Uit tabel 4 blijkt dat het niet hebben gevolgd van een training van differentiatie voor een iets positievere attitude tegenover inclusief onderwijs zorgt (0.044) dan het wel hebben gevolgd van een training van differentiatie.

Tabel 3

Bivariate relaties met afhankelijke variabele (attitude tegenover inclusief onderwijs)

Onafhankelijke variabele	Toetsgrootheid	p -waarde	95%-BHI	Mogelijke voorspeller
Geslacht	T(178) = -2.972	$p = .003^*$	-.861 – -.174	Ja
Werkervaring	T(178) = -1.122	$p = .264$	-.356 – .098	Nee
Training	T(178) = -0.732	$p = .465$	-.409 – .188	Nee

* $p < .05$

Tabel 4

Multipelle regressieanalyse

Variabelen	b (se)	95%-BHI	p -waarde
Geslacht	0.510 (0.175)	.166 – .855	$p = .004^*$
Werkervaring	-0.045 (0.051)	-.146 – .056	$p = .382$
Training	0.044 (0.159)	-.271 – .358	$p = .785$

* $p < .05$

Wanneer er gekeken wordt naar de adjusted R square die berekend is bij de multipelle regressieanalyse is hierbij een waarde van .037 vastgesteld. Dit betekent dat ongeveer maar 4% van de variantie in de affectieve attitude verklaard kan worden door de verschillen in geslacht, training van differentiatie en aantal jaren werkervaring als docent.

In tabel 4 is te zien dat de p -waarden niet helemaal overeenkomen met de p -waarden uit tabel 3. Dit heeft er mee te maken dat in tabel 3 per variabele, apart de p -waarde is berekend. In tabel 4 zijn alle variabelen samengenomen in de multipelle regressieanalyse.

Wanneer de p -waarde voor alle variabelen (tabel 4) tegelijk wordt berekend in een analyse is te zien dat de p -waarde hoger is in vergelijking met wanneer de p -waarde apart wordt berekend (tabel 3). Dit heeft er mee te maken dat in tabel 4 een groter deel van de variantie is verklaard door alle variabelen tegelijk mee te nemen.

Discussie

Docenten kunnen het inclusief onderwijs laten slagen door een positieve attitude te hebben tegenover inclusief onderwijs (De Boer, et al. 2011). In dit onderzoek is de focus gelegd op de attitude van docenten tegenover inclusief onderwijs. Hierbij is gekeken naar kenmerken die mogelijk van invloed zijn op de attitude tegenover inclusief onderwijs. De bijbehorende onderzoeksvraag luidt: ‘In hoeverre spelen kenmerken van docenten en training van differentiatie een rol in de attitude tegenover inclusief onderwijs?’ Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn er enkele deelvragen opgesteld.

De eerste deelvraag luidt: ‘Is er een verschil tussen mannelijke en vrouwelijke docenten en hun attitude tegenover inclusief onderwijs?’ Uit de resultaten is gebleken dat er een significant verband is tussen geslacht en de attitude tegenover inclusief onderwijs. Geslacht speelt dus een rol in de attitude tegenover inclusief onderwijs. Uit de resultaten is gebleken dat vrouwelijke docenten positiever zijn tegenover inclusief onderwijs dan mannelijke docenten. Uit het onderzoek van Alghazo en Naggar Gaad (2004) blijkt ook dat mannelijke docenten minder positief zijn tegenover inclusief onderwijs dan vrouwelijke docenten. Dit sluit dan ook aan bij de resultaten uit dit onderzoek. Echter, zijn er ook andere onderzoeken waar geen significant verband is gevonden tussen geslacht en de attitude tegenover inclusief onderwijs. Ook is in andere onderzoeken niet altijd gevonden dat vrouwelijke docenten positiever zijn dan mannelijke docenten tegenover inclusief onderwijs. Deze verschillen in onderzoeken zouden mogelijk kunnen komen doordat er geen gelijke verdeling is geweest tussen mannelijke en vrouwelijke docenten als respondenten. Wanneer er bijvoorbeeld meer vrouwen meedoen aan een onderzoek is de kans groter dat zij bijvoorbeeld een positievere of negatievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan mannelijke docenten. Dit kan ervoor zorgen dat de steekproef een vertekend beeld geeft en niet representatief is.

De tweede deelvraag luidt: ‘Is er een verband tussen het aantal jaren werkervaring als docent en hun attitude hierbij tegenover inclusief onderwijs?’ Uit de resultaten is gebleken dat er geen significant verband is tussen werkervaring als docent en de attitude tegenover inclusief onderwijs. Werkervaring speelt dus geen rol in de attitude tegenover inclusief onderwijs. Uit de resultaten is gebleken dat docenten met meer

werkervaring als docent een negatievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan docenten met minder werkervaring als docent. Uit het onderzoek van Glaubman en Lifshitz (2001) blijkt ook dat docenten met meer werkervaring een negatievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan docenten met minder werkervaring. Het huidige onderzoek sluit hier dus bij aan, maar er zijn ook onderzoeken waar het juist niet mee aansluit. Deze onderzoeken laten zien dat docenten met meer werkervaring een positievere attitude hebben. De verschillen tussen de resultaten van dit onderzoek en andere onderzoeken kan mogelijk worden verklaard doordat de steekproef is afgenomen bij docenten met meer of minder werkervaring met kinderen met speciale behoeften. Wanneer een docent veel werkervaring heeft als docent maar niet per se met kinderen met speciale behoeften kan het zijn dat dit zorgt voor een negatievere attitude. Andersom kan dit ook, wanneer een docent juist veel werkervaring heeft als docent en ook veel werkervaring met kinderen met speciale behoeften kan het zijn dat dit zorgt voor een positievere attitude. In dit onderzoek is alleen gevraagd naar het aantal jaren werkervaring als docent. Hierdoor is er niet bekend hoeveel jaren werkervaring deze docenten hebben met kinderen met speciale behoeften. Het is daardoor mogelijk dat dit onderzoek met het ene onderzoek wel overeenkomt en met het andere niet.

De derde deelvraag luidt: 'Is er een verschil in het wel of niet hebben gevolgd van een training van differentiatie voor docenten en hun attitude hierbij tegenover inclusief onderwijs?' Uit de resultaten is gebleken dat er geen significant verband is tussen training van differentiatie en de attitude tegenover inclusief onderwijs. Training van differentiatie speelt dus geen rol in de attitude tegenover inclusief onderwijs. Uit de resultaten is ook gebleken dat het niet hebben gevolgd van een training van differentiatie zorgt voor een minimaal positievere attitude tegenover inclusief onderwijs dan het wel hebben gevolgd van een training van differentiatie. Het onderzoek van Wilkins en Nietfeld (2004) sluit aan bij dit onderzoek, want daarbij is ook geen significant verschil gevonden tussen het wel of niet volgen van een training. Echter, uit andere onderzoeken blijkt wel dat er sprake is van een significant verband tussen training van differentiatie en de attitude tegenover inclusief onderwijs. Dit heeft mogelijk met de duur van de training te maken. Mogelijk is het zo dat een training van een dag geen effect heeft, maar een training over langere tijd wel kan zorgen voor een effect. Dit kan er mee te maken hebben dat een training over de langere tijd beter werkt dan een kortere training. Docenten die een training hebben gevolgd op langere termijn hebben mogelijk meer kennis verkregen over inclusief onderwijs en zijn hierdoor positiever of negatiever tegenover inclusief onderwijs. Immers, de attitude van docenten wordt beïnvloed door de hoeveelheid informatie en kennis die ze hebben gekregen (Batsiou, et al.

2008). Wanneer docenten niet genoeg informatie en kennis hebben gekregen over inclusief onderwijs tijdens een training, kan dit ervoor zorgen dat hun attitude niet is beïnvloed en dus dat de training geen effect heeft gehad.

Om de hoofdvraag te beantwoorden is gekeken naar de deelvragen. Uit de deelvragen is gebleken dat alleen geslacht van invloed is op de attitude tegenover inclusief onderwijs. Geslacht speelt dus wel een rol in de attitude tegenover inclusief onderwijs. De variabelen training van differentiatie en werkervaring hebben beide geen invloed op de attitude tegenover inclusief onderwijs. Beide spelen dus geen rol in de attitude tegenover inclusief onderwijs.

De verwachtingen die voorafgaand aan het onderzoek zijn vastgesteld komen niet in het geheel overeen met de resultaten van het onderzoek. Ten eerste was de verwachting voorafgaand aan dit onderzoek dat er geen verschil zal zijn tussen vrouwelijke en mannelijke docenten. Echter, uit dit onderzoek is gebleken dat er wel een verschil is tussen mannelijke en vrouwelijke docenten. Vrouwelijke docenten hebben een positievere attitude tegenover inclusief onderwijs dan mannelijke docenten. Er is dus niet aan deze verwachting voldaan. Ten tweede was de verwachting voorafgaand aan dit onderzoek dat docenten met minder werkervaring als docent een positievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs, dan docenten met meer werkervaring als docent. Uit dit onderzoek is dit ook gebleken. Er is dus wel aan deze verwachting voldaan. Tot slot was de verwachting voorafgaand aan dit onderzoek dat docenten die wel een training hebben gehad van differentiatie een positievere attitude hebben tegenover inclusief onderwijs dan docenten die geen training hebben gehad. Echter, uit dit onderzoek is gebleken dat docenten die geen training van differentiatie hebben gehad iets positiever waren tegenover inclusief onderwijs dan docenten die wel een training van differentiatie hebben gevolgd. Er is dus niet aan deze verwachting voldaan.

Het huidige onderzoek sluit dus niet bij alle andere onderzoeken aan die over de tijd zijn uitgevoerd. Dit kan mogelijk komen doordat er in dit onderzoek alleen is gekeken naar de affectieve component van attitude. Het kan zijn dat andere onderzoeken ook hebben gekeken naar de cognitieve component. Hierdoor kan er een verschil in resultaten optreden.

Beperkingen en aanbevelingen

Het onderzoek heeft een aantal beperkingen en aanbevelingen. Ten eerste deden er maar 38 mannelijke docenten mee aan dit onderzoek. Dit onderzoek is uitgevoerd onder Nederlandse docenten van het voortgezet onderwijs. De verdeling in Nederland van docenten op het voortgezet onderwijs is ongeveer 50 procent mannelijke en 50 procent vrouwelijke docenten (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016). In dit onderzoek zijn er 38 mannen

(21,1%) en 142 vrouwen (78,9%). De steekproef is hierdoor wellicht niet representatief. Ondanks de kleine groep mannelijke docenten lijkt de betrouwbaarheid hier wel gewaarborgd te zijn. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou dan ook zijn dat er wordt gestreefd naar een gelijke verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke docenten als respondenten. Hiermee kan gezorgd worden dat er geen sprake is van een scheve verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke docenten. Mogelijk zal de steekproef dan ook representatiever zijn.

Ten tweede is de vragenlijst redelijk lang. Hierdoor kan het zijn dat veel respondenten de vragenlijst niet helemaal hebben ingevuld. De respondenten die de vragenlijst niet volledig hebben ingevuld zijn dan ook niet meegenomen in dit onderzoek. Hierdoor vielen er 104 respondenten af. Dit is een grote groep respondenten die meteen afvalt. In vervolgonderzoek zou eventueel onderzoek kunnen worden gedaan per individuele vraag. Hierdoor kunnen docenten die de vragenlijst niet volledig hebben ingevuld alsnog meegenomen worden in het onderzoek. Hiermee zou je mogelijk meer respondenten kunnen meenemen in het onderzoek.

Ten derde zijn er geen achtergrondgegevens bekend van de docenten. Er is bijvoorbeeld niet bekend in welk deel van Nederland de meeste respondenten werken. Dit kan mogelijk de resultaten hebben beïnvloed doordat er in bepaalde gebieden van Nederland meer of minder kinderen met speciale behoeften zijn. Mogelijk is er een regionaal verschil in hoeveel docenten te maken hebben met kinderen met speciale behoeften. Hierdoor lijkt de populatievaliditeit niet gewaarborgd. In vervolgonderzoek zou hier ook een vraag over kunnen worden gemaakt. In dat geval kan de attitude van de docenten per gebied tegenover inclusief onderwijs onderzocht worden.

Ten vierde is de training van differentiatie bevraagd in een 'ja/nee' vraag in de vragenlijst. Hierdoor zijn er verder geen gegevens over wat deze training precies inhield. De lengte en intensiviteit van de training kan verschillen in resultaten opleveren. Uit het onderzoek van Avramidis en Kalyva (2007) is gebleken dat docenten met training over een lange termijn positiever zijn tegenover inclusief onderwijs dan docenten die geen training hebben gehad. Een training op korte termijn toont hierbij ook geen effect. Met een training over de lange termijn wordt hierbij een training van minimaal een jaar bedoeld. De training van minimaal een jaar bestaat onder andere uit het volgen van een universitaire cursus. Een training op de korte termijn richt zich op korte cursussen. Het volgen van een training van minimaal een jaar met een universitaire cursus kan er dus voor zorgen dat de training wel een effect heeft op de attitude van docenten tegenover inclusief onderwijs. Mogelijk heeft een training van minder dan een jaar onvoldoende effect op de attitude tegenover inclusief onderwijs. Er zou in vervolgonderzoek nog verder uitgewerkt kunnen worden op welke

manier de training het meeste effect heeft. Immers, training van speciale behoeften is een vereiste voor succesvolle implementatie van inclusief onderwijs (Odongo en Davidson, 2016).

Tot slot zou er nog vervolgonderzoek uitgevoerd kunnen worden naar mogelijke andere kenmerken die van invloed zijn op de attitude tegenover inclusief onderwijs. Hierbij zou er gekeken kunnen worden naar de invloed van ervaring op de attitude tegenover inclusief onderwijs. Ervaring betekent hierbij dat docenten meer te maken hebben gehad met kinderen met speciale behoeften. Docenten met meer ervaring met kinderen met speciale behoeften hebben een positievere attitude (Avramidis en Kalyva, 2007).

Het doel van het onderzoek was om helder te krijgen welke kenmerken van invloed zijn op de attitude tegenover inclusief onderwijs. Dit onderzoek heeft dan ook een bijdrage geleverd aan de literatuur over verschillende kenmerken die van invloed zijn op docenten en hun attitude hierbij tegenover inclusief onderwijs. De resultaten uit dit onderzoek kunnen ervoor zorgen dat docenten bewust worden van hun eigen kenmerken die van invloed zijn op hun attitude tegenover inclusief onderwijs. Ook kan dit onderzoek worden gebruikt voor verschillende vervolgonderzoeken.

Literatuurlijst

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Alghazo, E. M., & Naggar Gaad, E. E. (2004). General education teachers in the united arab emirates and their acceptance of the inclusion of students with disabilities. *British Journal of Special Education*, 31(2), 94–99. <https://doi.org/10.1111/j.0952-3383.2004.00335.x>
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley Publishing Company.
- Avramidis, E., & E. Kalyva. (2007). The influence of teaching experience and professional development on Greek teachers' attitudes towards inclusion. *European Journal of Special Needs Education* 22(4): 367–89.
- Batsiou, S., Bebetos, E., Panteli, P., & Antoniou, P. (2008). Attitudes and intention of greek and cypriot primary education teachers towards teaching pupils with special educational needs in mainstream schools. *International Journal of Inclusive Education*, 12(2), 201–219.
- Bhatnagar, N., & Das, A. (2014). Attitudes of secondary school teachers towards inclusive education in New Delhi, India. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 14(4), 255–263. <https://doi.org/10.1111/1471-3802.12016>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016, oktober). *Steeds meer vrouwen voor de klas in het basisonderwijs*. Geraadpleegd van https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi0pObX3df3AhWchP0HHTwHCloQFnoEAcQAw&url=https%3A%2F%2Fwww.cbs.nl%2F-%2Fmedia%2F_pdf%2F2016%2F40%2Fsteeds-meer-vrouwen-in-het-onderwijs.pdf&usg=AOvVaw1nRP9NKzW4jk5LztdBE7UE
- Chhabra, S., Srivastava, R., & Srivastava, I. (2010). Inclusive education in Botswana: the

- perceptions of school teachers. *Journal of Disability Policy Studies*, 20(4), 219–228.
- De Boer, A., Pijl, S. J., & Minnaert, A. (2011). Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: a review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*, 15(3), 331–353. <https://doi.org/10.1080/13603110903030089>
- Fazio, R. H., Chen, J. M., McDonel, E. C., & Sherman, S. J. (1982). Attitude accessibility, attitude-behavior consistency, and the strength of the object-evaluation association. *Journal of Experimental Social Psychology*, 18(4), 339–357. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(82\)90058-0](https://doi.org/10.1016/0022-1031(82)90058-0)
- Forlin, C. (2006). Inclusive education in Australia ten years after Salamanca. *European Journal of Psychology of Education*, 21(3), 265–277. <https://doi.org/10.1007/bf03173415>
- Gall, M. D., Borg, W. R., & Gall, J. P. (1996). *Education research, an introduction* (6th ed.). New York: Longman Publishers.
- Glaubman, R., & H. Lifshitz. (2001). Ultra-orthodox Jewish teachers' self-efficacy and willingness for inclusion of pupils with special needs. *European Journal of Special Needs Education* 16(3): 207–223
- Hofstetter, W., & Bijstra, J. (2014). Passend onderwijs: zijn we er klaar voor? *Kind En Adolescent Praktijk*, 13(3), 132–139.
- Knauder, H., & Koschmieder, C. (2019). Individualized student support in primary school teaching: a review of influencing factors using the Theory of Planned Behavior (TPB). *Teaching and Teacher Education*, 77, 66–76. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.09.012>
- Ledoux, G. & Waslander, S., & Eimers, T. (2020, mei). *Evaluatie passend onderwijs*. Evaluatie passend onderwijs. Kohnstamm Instituut. Geraadpleegd van

<https://evaluatiepassendonderwijs.nl/publicaties/eindrapport-evaluatie-passend-onderwijs/>

- Lifshitz, H., R. Glaubman, & R. Issawi. (2004). Attitudes towards inclusion: The case of Israeli and Palestinian regular and special education teachers. *European Journal of Special Needs Education* 19: 171–90.
- Mahat, M. (2008). The development of a Psychometrically-Sound Instrument to Measure Teachers' Multidimensional Attitudes toward Inclusive Education. *International Journal of Special Education*, 23 (1), 82-92
- Odongo, G., & Davidson, R. (2016). Examining the Attitudes and Concerns of the Kenyan Teachers toward the Inclusion of Children with Disabilities in the General Education Classroom: A Mixed Methods Study. *International Journal of Special Education*, 31(2).
- Parasuram, K. (2006). Variables that affect teachers' attitudes towards disability and inclusive education in Mumbai, India. *Disability & Society*, 21(3), 231–242.
- Rademaker, F., de Boer, A., Kupers, E., & Minnaert, A. (2020). Applying the contact theory in inclusive education: a systematic review on the impact of contact and information on the social participation of students with disabilities. *Frontiers in Education*, 5. <https://doi.org/10.3389/feduc.2020.602414>
- Saloviita, T. (2020). Attitudes of teachers towards inclusive education in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 64(2), 270–282. <https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1541819>
- Triviño-Amigo, N., Barrios-Fernandez, S., Mañanas-Iglesias, C., Carlos-Vivas, J., Adsuar, J. C., Acevedo-Duque, Á., & Rojo-Ramos, J. (2022). Differences among male and female spanish teachers on their self-perceived preparation for inclusive

education. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6). <https://doi.org/10.3390/ijerph19063647>

Turnbull, A. P. (1995). *Exceptional Lives: Special Education in Today's Schools*.

UNESCO. (1994). *Salamanca statement and framework for action on special needs education*. Geraadpleegd van <http://www.unesco.org/education/pdf/>

Verplanken, B., Hofstee, G., & Janssen, H. J. W. (1998). Accessibility of affective versus cognitive components of attitudes. *European Journal of Social Psychology*, 28(1), 23–35. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(199801/02\)28:1<23::AID-EJSP843>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199801/02)28:1<23::AID-EJSP843>3.0.CO;2-Z)

Wilkins, T., & Nietfeld, J. L. (2004). The effect of a school-wide inclusion training programme upon teachers' attitudes about inclusion. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 4(3), 115–121. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2004.00026.x>